

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

ĐƯỜNG THỊ YẾN

TRANG PHỤC CỦA NGƯỜI THÁI
XÃ LỤC DẠ, HUYỆN CON CUÔNG, TỈNH NGHỆ AN

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
CHUYÊN NGÀNH: QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ VĂN HÓA DÂN TỘC
THIỂU SỐ

MÃ SỐ : 52220110

Giảng viên hướng dẫn : ThS. Hoàng Văn Hùng
Sinh viên thực hiện : Đường Thị Yến
Lớp : VHDT 18A

Hà Nội : 2016

LỜI CẢM ƠN

Bài khóa luận là một bước tập dượt, là nền tảng để mỗi sinh viên nắm chắc hơn, hiểu rõ và vận dụng các kiến thức đã được trang bị trong quá trình học tập. Để hoàn thành khóa luận này, bên cạnh sự nỗ lực không chỉ của bản thân tôi mà tôi còn nhận được sự giúp đỡ đóng góp ý kiến nhiệt tình, tâm huyết của các thầy cô và bạn bè.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ths. Hoàng Văn Hùng, người đã trực tiếp hướng dẫn tận tình cho tôi hoàn thành khóa luận này. Xin chân thành cảm ơn Trung tâm Thư viện trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Phòng văn hóa, Trung tâm Văn hóa - Thông tin - Thể thao huyện Con Cuông, Ủy ban nhân dân xã Lục Dạ, làng nghề dệt và bà con đồng bào Thái đã cung cấp các thông tin, tài liệu cần thiết cho tôi nghiên cứu phục vụ đề tài khóa luận, cảm ơn các thầy cô giáo và các bạn sinh viên khoa Văn hóa Dân tộc đã góp ý kiến để tôi hoàn thành tốt bài khóa luận này.

Do thời gian và năng lực có hạn nên không thể tránh khỏi những khiếm khuyết. Rất mong nhận được sự góp ý kiến nhiều hơn nữa của các thầy cô giáo và các bạn để bài khóa luận được hoàn thiện hơn.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Tác giả

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ ĐỊA LÝ TỰ NHIÊN VÀ XÃ HỘI CỦA NGƯỜI THÁI XÃ LỤC DẠ, HUYỆN CON CUÔNG, TỈNH NGHỆ AN.....	6
1.1.Đặc điểm tự nhiên, xã hội của xã Lục Dạ	6
1.1.1.Đặc điểm tự nhiên	6
1.1.2.Đặc điểm kinh tế - xã hội	9
1.2.Khái quát về người Thái ở xã Lục Dạ.....	10
1.2.1.Nguồn gốc, tên gọi	10
1.2.2.Các đặc điểm kinh tế của người Thái	13
1.2.3.Đặc điểm về văn hóa - xã hội	15
Chương 2: TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI THÁI XÃ LỤC DẠ, HUYỆN CON CUÔNG, TỈNH NGHỆ AN	20
2.1. Khái quát chung về trang phục	20
2.2. Quy trình tạo ra bộ trang phục	21
2.2.1. Sản xuất nguyên liệu.....	21
2.2.2. Xử lý bông tơ.....	22
2.2.3. Cách dệt vải.....	24
2.2.4. Nhuộm vải.....	25
2.3. Trang phục người Thái ở xã Lục Dạ, Con Cuông, Nghệ An	27
2.3.1. Trang phục nữ	27
2.3.2. Trang phục nam.....	34
2.3.3. Chức năng xã hội của trang phục	36
2.3.4. Trang phục với từng lứa tuổi	39
2.3.5. Đồ trang sức	40
2.4. Một số giá trị của trang phục	43
2.4.1. Giá trị sử dụng	43

2.4.2. <i>Giá trị thẩm mỹ</i>	43
2.4.3. <i>Giá trị văn hóa - lịch sử</i>	45
Chương 3: SỰ BIẾN ĐỔI CỦA TRANG PHỤC NGƯỜI THÁI Ở XÃ	
LỤC DẠ VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA HIỆN NAY	47
3.1. Sự biến đổi trang phục người Thái ở xã Lục Dạ	47
3.1.1. <i>Biến đổi trong quá trình tạo ra trang phục</i>	47
3.1.2. <i>Biến đổi trong cách sử dụng trang phục</i>	48
3.2. Nguyên nhân biến đổi	51
3.2.1. <i>Do ảnh hưởng của kinh tế hộ và vùng</i>	52
3.2.2. <i>Ảnh hưởng của văn hóa mới, đặc biệt là văn hóa người Kinh</i>	53
3.2.3. <i>Ảnh hưởng của phát triển kinh tế thị trường</i>	53
3.2.4. <i>Ảnh hưởng của truyền thông</i>	54
3.3. Một số vấn đề đặt ra hiện nay đối với việc bảo tồn và phát	
huy giá trị truyền thống của trang phục truyền thống	54
3.4. Một số khuyến nghị và giải pháp	56
KẾT LUẬN	61
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	63
PHẦN PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việt Nam là quốc gia đa dân tộc, mỗi dân tộc đều có những nét văn hóa độc đáo riêng góp phần tạo nên một nền văn hóa chung đa dạng, phong phú, đậm đà bản sắc dân tộc. Những nét độc đáo về văn hóa được thể hiện rõ trong các đặc trưng về nhà ở, phương tiện đi lại, nghi lễ vòng đời...bên cạnh đấy một yếu tố không thể không nói tới đó là trang phục. Đây là yếu tố giúp phân biệt giữa tộc người này với tộc người khác, khắc họa rõ nét những đặc trưng riêng của từng tộc người. Góp phần làm phong phú, đa dạng cho các đặc trưng văn hóa nói chung, với trang phục truyền thống riêng của mình, người Thái là một trong những tộc người có rất nhiều giá trị văn hóa độc đáo. Một trong những giá trị văn hóa độc đáo đó là trang phục, đây là yếu tố phản ánh văn hóa, nếp sống, quan niệm thẩm mỹ của người Thái trong quá trình sống, cộng cư.

Xuất thân là con em quê hương Nghệ An, với niềm đam mê nghiên cứu văn hóa tộc người đồng thời là người công tác trong lĩnh vực văn hóa các dân tộc thiểu số trong tương lai nên tôi rất muốn hiểu rõ hơn các nét văn hóa độc đáo của người Thái thông qua trang phục của họ. Đây cũng là dịp tôi vận dụng các kiến thức từ sách vở vận dụng trong thực tế và đối chiếu với các tài liệu thu thập từ thực tế, bổ sung cho quá trình nghiên cứu. Mặt khác trong xu thế hội nhập hiện nay, sự giao thoa văn hóa là xu thế tất yếu và người Thái cũng nằm trong xu thế tất yếu đó. Trang phục truyền thống người Thái cũng đang đứng trước nguy cơ bị lai căng, mất đi những nét văn hóa truyền thống vốn có. Hiện nay đồng bào ăn mặc giống người Kinh và đặc biệt xuất hiện hiện tượng đua đòi ăn mặc chạy theo mốt. Do vậy, việc tìm hiểu đề tài “*Trang phục của người Thái xã Lục Dạ, huyện Con Cuông, tỉnh Nghệ An*” cũng góp phần vào việc

lưu giữ những nét đẹp văn hóa truyền thống của đồng bào Thái ở xã Lục Dạ, tiếp thu có chọn lọc các giá trị văn hóa mới, tích cực trong cuộc sống hiện đại.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

Nghiên cứu đề tài nhằm giới thiệu trang phục truyền thống của người Thái xã Lục Dạ. Bên cạnh đó là nói về những biến đổi về trang phục hiện nay. Bước đầu đề xuất một số giải pháp nhằm bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống thông qua trang phục người Thái. Bởi lẽ trang phục ra đời không chỉ là phương tiện bảo vệ cơ thể và làm đẹp cho con người mà còn mang những ý nghĩa xã hội rõ nét. Do đó trang phục là nguồn tư liệu hết sức quan trọng không chỉ dùng để nghiên cứu nguồn gốc xã hội và bản sắc văn hóa tộc người mà còn là nguồn tư liệu có giá trị để nghiên cứu các đặc trưng về xã hội trong quá khứ, hiện tại và tương lai của các tộc người nói chung và của cộng đồng dân tộc Thái nói riêng.

Tìm hiểu về quá trình làm ra bộ trang phục, đặc điểm trang phục nam và nữ, các ý nghĩa kết cấu hoa văn, trang phục trong các hoạt động lao động sản xuất, trong các dịp lễ hội...

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu: Trang phục truyền thống của người Thái xã Lục Dạ, huyện Con Cuông, tỉnh Nghệ An. Nội dung trình bày bao gồm nguyên liệu, cách nhuộm, trang phục của nam nữ, y phục thầy cúng, tang phục. Có sự so sánh với trang phục người Thái ở Tây Bắc, Thanh Hóa và một số vùng khác trên cả nước. Bên cạnh đó là sự biến đổi trang phục cũng như những vấn đề bảo tồn các giá trị trang phục hiện nay.

Phạm vi thời gian nghiên cứu: Xã Lục Dạ trước và sau khi đổi mới đến nay.

Phạm vi không gian nghiên cứu: Đề tài tập trung nghiên cứu ở địa bàn 4 bản: bản Yên Thành, bản Hua Nà, bản Yên Khê, bản Mọi. Sở dĩ tôi lại chọn địa bàn nghiên cứu như trên? Bởi lẽ, đây là các bản mà người Thái chiếm tỉ lệ nhiều nhất, cơ bản vẫn còn những nét văn hóa truyền thống, trong đó có trang phục người Thái.

4. Lịch sử nghiên cứu

Cũng như các dân tộc thiểu số khác, dân tộc Thái đã được giới nghiên cứu dân tộc học và văn hóa học trước đây cũng như trước đây và hiện nay chú ý tới. Có rất nhiều công trình nghiên cứu chuyên sâu về văn hóa các tộc người, trong đó có nhiều công trình đi sâu vào các lĩnh vực cụ thể về đời sống văn hóa - xã hội, phong tục tập quán về người Thái. Được thể hiện thông qua các tác phẩm như: “*Nhận diện văn hóa các dân tộc thiểu số ở Việt Nam*” của tác giả Trần Đăng Duy, “*Những thay đổi của trang phục cổ truyền và cách ăn mặc hiện nay của các Dân tộc thiểu số nước ta*” của Nguyễn Khắc Tụng... Những tác phẩm nghiên cứu của các học giả đi trước đã giúp tác giả khóa luận có cái nhìn khái quát, toàn diện về những nét văn hóa đặc sắc, đa dạng về người Thái ở Việt Nam.

Một trong các mảng lớn về văn hóa của người Thái đó là trang phục. Trang phục của người Thái đã được đề cập đến trong các công trình nghiên cứu, bài viết của các tác giả như: “*Các dân tộc thiểu số ở Việt Nam*” của Viện dân tộc học, “*Trang phục cổ truyền và hoa văn trên vải các dân tộc ở Việt Nam*” của Hội văn nghệ dân gian Việt Nam. Nhìn chung các công trình nghiên cứu đó đã trình bày đầy đủ và chi tiết những đặc điểm trong trang phục truyền thống của người Thái, từ y phục hằng ngày, y phục trong cưới xin, tang ma cho đến các loại trang sức.

Về trang phục Thái ở Con Công Nghệ An đã có một số công trình nhắc đến như “*Văn hóa Thái Nghệ An*” và cuốn “*Địa danh Thái Nghệ An*” của tác giả Quán Vi Miên. Bên cạnh đó còn có các mục nhỏ trong

các chuyên khảo hoặc một vài bài báo giới thiệu qua. Do vậy về mặt tư liệu còn khá chung chung, thiếu cụ thể... Trong số đó chưa có công trình nghiên cứu sâu về trang phục truyền thống của người Thái ở xã Lục Dạ, Con Cuông.

5. Phương pháp nghiên cứu

Đề tài sử dụng chủ yếu phương pháp điền dã dân tộc học với các kỹ thuật như: Tham dự, quan sát, ghi chép, phỏng vấn sâu,... để thu thập tư liệu thực tế. Cụ thể như:

Phương pháp thu thập tài liệu ở các thư viện như: Thư viện Đại học Văn hóa, Thư viện Quốc gia, Thư viện Viện dân tộc học...

Phương pháp điền dã dân tộc học, trong phương pháp này tôi đã sử dụng biện pháp quan sát thực địa ở địa phương, thu thập tài liệu thông qua quá trình ghi chép phỏng vấn người dân địa phương. Những người được phỏng vấn ở đây chủ yếu là các bà, các bác, các cô,...

Bên cạnh đó tôi còn phỏng vấn các cán bộ ở địa phương nơi tôi đến tìm hiểu. Đối tượng phỏng vấn chủ yếu là những người có am hiểu về trang phục truyền thống. Tìm hiểu thông tin các đối tượng trên để biết được về cách làm trang phục truyền thống, trang phục truyền thống gắn với các hoạt động liên quan đến các nghi lễ trong cộng đồng người Thái, về cách sử dụng trang phục ngày nay có những gì thay đổi so với truyền thống xưa kia.

Song song với đó sau khi thu thập tài liệu là phân tích, tổng hợp các tài liệu đã thực tế tại địa bàn. Đề tài cũng kế thừa các tài liệu nghiên cứu của các tác giả đi trước để có sự so sánh đối chiếu tìm ra những điểm tương đồng và khác biệt của trang phục người Thái so với người Thái ở địa phương khác.

6. Đóng góp của khóa luận

- Cung cấp những tư liệu tương đối toàn diện và cụ thể các loại trang phục của người Thái ở xã Lục Dạ, Con Cuông, Nghệ An.

- Bước đầu nêu lên các nét đặc trưng truyền thống và những ứng xử của người Thái thông qua trang phục của họ. Từ đó, có thể giúp cho việc định hướng tiếp thu cái mới, giữ lại cái truyền thống tốt đẹp của tộc người, đồng thời góp phần vào việc khẳng định sự phong phú đa dạng của văn hóa trang phục Thái tại các vùng miền đất nước.

7. Bố cục bài khóa luận

Ngoài phần mở đầu và kết luận, khóa luận gồm 3 chương:

Chương 1: Khái quát về địa lý tự nhiên và xã hội người Thái xã Lục Dạ, huyện Con Cuông, tỉnh Nghệ An

Chương 2: Trang phục truyền thống của người Thái ở xã Lục Dạ, huyện Con Cuông, Tỉnh Nghệ An

Chương 3: Sự biến đổi của trang phục người Thái ở xã Lục Dạ và những vấn đề đặt ra hiện nay

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vi An, “*Góp phần tư liệu về tên gọi và lịch sử cư trú của nhóm Thái đường 7 tỉnh Nghệ An*”, Nxb Nghệ An, số 2/1993.
2. Diệp Trung Bình (1997), “*Hoa văn trên vải các dân tộc thiểu số vùng Đông Bắc Bắc Bộ*”, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
3. Trần Ngọc Dung (2006), “*Ý nghĩa nhân văn trong trang phục truyền thống các dân tộc thiểu số Việt Nam*”, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
4. Nguyễn Đăng Duy (2001), “*Nhận diện văn hóa các dân tộc thiểu số ở Việt Nam*”, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
5. Nguyễn Hồng Hà, “*Trang phục và thị hiếu thẩm mỹ*”, Nxb Văn hóa nghệ thuật, số 01/ 2004, tr 52 – 55.
6. Sầm Thị Hằng, “*Nét độc đáo trong trang phục truyền thống của người Thái Quỳnh Châu – Nghệ An*”, Khóa luận tốt nghiệp cử nhân.
7. Vũ Ngọc Khánh (1999), “*Sơ lược truyền thống văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam*”, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
8. Nguyễn Đình Khoa (1976), “*Các dân tộc thiểu số ở miền Bắc Việt Nam*”, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
9. Nguyễn Đình Lộc (1993), “*Các dân tộc thiểu số ở Nghệ An*”, Nxb Nghệ An, Nghệ An.
10. Hoàng Lương (1988), “*Hoa văn Thái*”, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
11. La Quán Miên (1997), “*Phong tục tập quán các dân tộc thiểu số Nghệ An*”, Nxb Nghệ An.
12. Quán Vi Miên (2001), “*Văn hóa Thái Nghệ An*”, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.

13. Quán Vi Miên (2004), “*Địa danh Thái Nghệ An*”, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
14. Nguyễn Khắc Tụng (2006), “*Những thay đổi của trang phục cổ truyền và cách ăn mặc hiện nay của các dân tộc thiểu số ở nước ta*”, Tài liệu nguồn Văn hóa dân gian.
15. Ngô Đức Thịnh (1994), “*Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam*”, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
16. Cầm Trọng (1978), “*Người Thái ở Tây Bắc Việt Nam*”, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
17. Cầm Trọng (2003), “*Văn hóa và lịch sử các dân tộc trong nhóm ngôn ngữ Thái Việt Nam*”, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
18. Đăng Trường - Hoài Thu (2009), “*Trang phục truyền thống của các dân tộc Việt Nam*”, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
19. V. Pê-tê-lin (2003), “*Hoa văn trên vải các Dân tộc thiểu số vùng Đông Bắc Việt Nam*”, Nxb Mỹ thuật, Hà Nội.
20. Nguyễn Thị Thanh Nga, “*Nghề dệt truyền thống của người Thái ở Thanh Hóa, Nghệ An*”, *Tạp chí Dân tộc học*, số 3/ 2001.
21. Minh Thắng, “*Bảo tồn trang phục truyền thống của đồng bào các dân tộc Nghệ An*”, Báo điện tử nhân dân, ngày 22/12/2013. <http://www.nhandan.com.vn/chinhtri/dan-toc-mien-nui/item/28330102-bao-ton-trang-phuc-truyen-thong-cua-dong-bao-cac-dan-toc-nghe-an.html>. Ngày truy cập 23/12/2015.
22. Viện dân tộc học (2011) “*Các dân tộc thiểu số Việt Nam thế kỉ XX*”, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.

23. Ban dân tộc và miền núi Nghệ An (1992), “*Một số chính sách về dân tộc và miền núi Nghệ An*”, Nxb Nghệ An.

24. Nhóm tác giả Hội văn nghệ dân gian Việt Nam, “*Trang phục cổ truyền và hoa văn trên vải các dân tộc Việt Nam*”, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.

Cộng đồng các dân tộc Việt Nam (5/2010), Tài liệu Đại hội đại biểu các dân tộc thiểu số Việt Nam lần thứ nhất, Nxb Giáo dục Việt Nam, Hà Nội
